

VENTURA GASSOL (1893-1980) I ELS GOIGS

Joan Roig i Montserrat

Se celebra enguany el cent vint-i-cinquè aniversari del naixement del poeta Ventura Gassol, d'una catalanitat indiscutible, va escriure uns versos bells, amb un ric segell de catalanitat i de popularitat: qui no recorda *Les Tombes Flamejants*, o *La Nau*, o *Mirra*, o *Àmfora*? Al 1977 retornava de l'exili, i al cap d'uns anys el 1980 moria a l'hospital de Tarragona.

Però hi ha persones que no saben que el bon poeta, que havia passat més de deu anys al seminari tarragoní, també havia escrit goigs, aquests poemes religiosos i populars tan entranyables i tan lligats als nostres Països Catalans. Un any després de la seva arribada, un amic seu d'abans de l'exili, que era entusiasta dels goigs, em refereixo a Salvador Torrell i Eulàlia, conegut editorialment com Torrell de Reus, promogué una bella edició, en tríptic, dels seus tres goigs coneguts: La Puríssima Concepció, Sant Eloi i la Mare de Déu del Coll de les Savines, amb unes bellíssimes i exuberants il·lustracions xilogràfiques de l'artista Antoni Gelabert. L'edició "Commemora el retorn del Poeta" i va acompanyada d'unes notes de l'editor que alhora inclouen uns bells i emotius versos de l'amic de tots Mn. Pere Ribot, que titulà

El retorn. Cal dir, ho vaig sentir a l'amic Torrell, que el poeta s'atribuïa també l'autoria d'algunes estrofes dels goigs a Sant Pau Apòstol, del Seminari de Tarragona, publicats en primera edició l'any 1915, i que hauria escrit en els anys de Seminari. És aquell text que comença:

Puix l'Església us pregona
dels gentils màxim doctor:
Apòstol de Tarragona
obteniu-nos la corona
dels elegits del Senyor.

Però quines estrofes hauria dictat ell? No ho sabem pas. Per tant em limito a comentar els que sabem de cert que va escriure.

Els tres goigs en qüestió foren publicats al seu temps, en moltes d'edicions. En dono unes notes.

Els goigs a llaor de la Puríssima Concepció que es venera a l'ermita del Mas d'Anguera, al terme de l'Aleixar. La primera edició divulgada és la que va fer Torrell de Reus l'any 1974 amb el núm. 670 de la seva col·lecció, i la segona, la inclosa en el tríptic amb el núm. 1706. No tinc notícia de quan va escriure aquests

VENTURA

GASSOL

G O I G S

A LA PURÍSSIMA CONCEPCIÓ

A SANT ELOI

A LA MARE DE DÉU DEL
COLL DE LES SAVINES

BARCELONA

1978

versos el poeta, si són dels darrers temps de l'exili, o al retorn. És una bella i inspirada composició poètica, però, com han de ser els goigs, amb un clar segell de popularitat. L'autor segueix, con és tradició en aquestes composicions, la línia dels versos provençals de "dansa", consta de l'entrada de quatre versos, els dos últims són la retronxa que s'anirà repetint, dotze cobles de sis versos a més dels dos de retronxa, i una tornada, semblant a l'entrada. En un text àgil i bonic que en les sis primeres cobles presenta episodis evangèlics de la vida de Maria, les quatre següents presenten de forma lírica la intercessió mariana i la correspondència agraïda del Poble de Déu, les altres dues la presenten, des de l'Ermita, com a protectora de les collites en els vents i tempestats. No en coneixem l'autor de la melodia, però sabem que fou recollida i harmonitzada per Enric Prats i Martí, de Reus, que tants de textos de goigs va musicar. La xilografia que exorna l'edició del retorn és una bella Immaculada, coronada d'estels, que trepitja la serp, flanquejada per la lluna i una exuberant vegetació.

Els goigs en lloança de sant Eloi són segurament els primers que va compondre el poeta, i els que més anomenada li han donat; la primera edició que ens ha pervingut és la publicada a Barcelona pel gremi de Serrallers i Ferrers l'any 1918 i en anys successius s'anaren editant. El 1920 l'autor el va incloure en el seu llibre de poemes *La Nau*, núm. 34 de les *Publicacions de La Revista*. És un text solemne, el poeta s'hi va lluir, i l'acceptació per part del poble està prou demostrada en les moltes edicions que s'han fet d'aquest text, n'he tingut a les mans unes divuit, destinades a distintes ciutats i pobles: Barcelona, Reus,

Sabadell, Mataró i un llarg etcètera... que van des de l'esmentada primera edició de l'any 1918 fins als nostres temps, però també cal afegir que en la postguerra els metal·lúrgics de Terrassa en van fer set edicions fins a l'any 1945 en una versió i adaptació en castellà, realitzada per Miquel Grané. El text consta d'una entrada preciosa:

Per vostra mitra daurada
i el vostre bàcul florit:
*Senyeu-nos amb mà enguantada,
oh sant Eloi beneït!*

Conté tretze cobles i una tornada, tot segons l'estil clàssic esmentat. Aquest text és biogràfic i flamejant d'autèntica poesia, i esmenta aquelles entitats que el tenen com a Patró: joiers, serrallers i ferrers. En les diferents edicions hi hem trobat tres autors musicals, el musicòleg Mn. Francesc de P. Baldelló, i els mestres Estanislau Mateu i Joan Tomàs. A la xilografia que presideix el tríptic hi trobem el sant vestit de bisbe amb el bàcul a la mà i els seus instruments de treball i en la de l'edició hi ha una original representació del sant treballant de ferrer, forjant ferradures i algun element de joieria

I ara cal que esmenti i comentí la composició que honora la ciutat de Cervera: els Goigs de la Mare de Déu del Coll de les Savines. La primera edició coneguda es publicà amb motiu de la Consagració de l'Altar Major de l'Església Parroquial d'aquesta ciutat, el dia 11 de novembre de 1922, a quatre pàgines, presidides per un bell gravat, publicat ja en edicions de textos més antics del s. XIX. Posteriorment se n'han anat publicant edicions fins als nostres dies, cal fer notar sobretot la de 1978 amb motiu de la visita dels Amics

GOIGS
A LLAOR
DE LA
MARE
DE DÉU

DEL

COLL DE LES SAVINES
DE CERVERA

Per l'Infant que ens beneïa,
de Vós sempre tan gelós,
Madona Santa Maria,
beneïu-nos ara Vós.

En senyal de senyoria
per tron teniu un altar,
corona de pedreria
i aquest pom d'or a la mà;
no hi ha al món argenteria
que el tingui més preciós.

Madona...

Per més que sigueu Princesa,
l'or del mantell que vestiu
no us pren pas la senzillesa
que per nosaltres teniu.
En Vós hi gosa i confia
l'humil i el més temorós.

Madona...

Vostre Infant, que veiem ara
tan rioler i tan senzill,
us dóna un posat de mare,
que tothom us vol ser fill.
Vetlleu-nos amb gelosia
i amb esguard sempre amorós,

Madona...

Posada a dalt la carena
tant de dia com de nit,
són el sol i la serena
que així us han emmoneït.
Si el bes d'ells us ennegria
Déu us omple de clarors;

Madona...

D'aquest Coll de les Savines,
on els vells us van posar,
se us van engrandir les nines
de tant i tant vigilar.
L'Infant també les obria
a les vostres resplendors;

Madona...

Tota la vila s'atansa,
deixant els encants del riu,
veient l'aire d'enyorança
que quan sou sola teniu.
Vós i l'Infant, d'aquell dia
que feu posat més joiós;

Madona...

Deix l'ermita recollida
Sant Martí, meravellat,
en veure l'engelosida
que estàveu de la ciutat;
son patronatge us cedia,
cavaller gentil i honorós!

Madona...

Però el teniu a la porta,
enyorant vostre semblant,
estrenyent la brida forta,
molt gelós i vigilant,
per si calia algun dia
prestar-vos servei valerós.

Madona...

D'aquell ençà que Cervera,
amb la vostra protecció,
consol de Vós sempre espera
en veure's en aflicció.
La guardeu de malaltia,
de febres i de dolors.

Madona...

Per donar-vos bell exemple
del seu gran agraïment,

us bastiren aquest temple
que el pregona eternament.
La vostra mà el convertia
en un cel miraculós.

Madona...

A les veus de ses campanes
que toquen a comuni,
per les comes i les planes
brilla l'arc de Sant Martí.
L'olivera hi refloria
i el blat s'hi feia més ros.

Madona...

En memòria i recordança
de tan alta protecció,
l'Arc de la nostra esperança
brilli en vostre altar major;
pel mestre que us el bastia
tan destre i tan amorós.

Madona...

Tan alta hi brillieu, Senyora,
en les vostres claredats,
que se us veu i se us adora
de tots aquests Comalats.
Ara i sempre, i nit i dia
en temps de joia i de plors,

Madona...

Per l'Infant que ens beneïa,
de Vós sempre tan gelós,
Madona Santa Maria,
beneïu-nos ara Vós.

dels Goigs de Barcelona, i més encara la de 1987 patrocinada pel Consell Comarcal de Cultura, amb una interessant nota de Joan Salat i Tarrats. És un text bellíssim que vessa poesia, que glossa amb gràcia, al llarg de les clàssiques entrada i tretze cobles no històries ni llegendes, sinó la incidència d'aquesta bella i excepcional imatge en el lloc, la història i la vida de Cervera, amb el canvi de lloc des de l'ermita de sant Martí fins a la Parròquia, que sembla que tota la història ha presidit. No cal refermar, perquè llegint els versos és evident, que el poeta coneixia Cervera i la santa imatge, cada cobla és una pedra bellament treballada de la seva història, i de la incidència de Santa Maria en la capital de la Segarra. En les distintes edicions hi apareixen les melodies de dos músics: Mn. Anglès i Mn. Lluís Romeu. A la portada Mare i Fill ostenten un ram

de savina cada u, en canvi la xilografia de l'edició, la Mare de Déu amb el Fill, envoltada d'ermites. Com si volgués plantar una savina en cada una.

Fa ja anys, era el 2003, després de llegir aquests goigs, per a una trobada vaig escriure aquesta dècima que em plau de recordar i reproduir:

A SANTA MARIA DEL COLL DE LES SAVINES

Quin deler us va fer venir
del bell Coll de les Savines?
Digueu-nos, Mare, per quines
mercès voleu estar aquí?
Si éreu llum en un camí,
ulls d'amor en primavera,
ara sou alè i dreuera
que encoratja la ciutat.
Oh joiell de l'heretat,
Cerverina primicera.

GOIGS A LA MARE DE DÉU DE LES SAVINES

And^{te} calmos

Per l'infant que ens be-ne-f-a, de Vós ses-pre tan ge-lós,

Gran chor. *Petit chor. calmes*

Ma-do-na San-ta Ma-ri-a, be-ne-fu-nos a-ra Vós. En sen-

yal de senyo-ri-a per tron-te-niu un al-tar, oo-ro-na de pe-dre-

ri-a i a-quest pom d'or a la mà; no hi ha al món argen-te-ri-a que el tin-

Gran chor.

gui més pre-ci-ós. Ma-do-